

De ggz: de belangrijkste ziektebeelden

De professionals in de geestelijke gezondheidszorg behandelen en zorgen voor mensen met psychische stoornissen. Wat zijn de belangrijkste psychische ziekten en hoe vaak komen ze voor? De cijfers en beschrijvingen van ziektebeelden die we hier presenteren zijn afkomstig uit het Nemesis-2 onderzoek *De psychische gezondheid van de Nederlandse bevolking*, uitgevoerd door het Trimbos-instituut en gepubliceerd in 2010 (© 2010, Trimbos-instituut, Utrecht).

De meest voorkomende psychische aandoeningen zijn stemmingsstoornissen, angststoornissen, middelenstoornissen en aandachtstekort- en gedragsstoornissen. Psychische aandoeningen komen frequent voor. Vier op de tien volwassenen krijgt ooit in het leven een van deze aandoeningen (42,7%). Over het leven gerekend komen stemmingsstoornissen, angststoornissen en middelenstoornissen bijna even vaak voor (19,1-20,1%). De mate van vóórkomen van psychische aandoeningen is in de afgelopen 10 jaar stabiel gebleven.

Het vóórkomen van psychische stoornissen op enig moment in het leven, leeftijd 18-64 jaar, in percentages.

Enigerlei As-I psychische aandoening, ooit in het leven (%)

	Mannen	Vrouwen	Totaal
Totaal	43,4	41,9	42,7
Leeftijd	*		*
18-24	44,8	45,1	44,9
25-34	51,6	41,0	46,3
35-44	43,8	43,4	43,6
45-54	43,0	42,4	42,7
55-64	34,4	38,5	36,5
Opleiding			
Lager onderwijs	53,6	41,6	47,1
LBO, MAVO	42,1	41,3	41,7
MBO, HAVO, VWO	44,4	44,5	44,4
HBO, universiteit	40,5	38,6	39,6
Woonsituatie	*		*
Met partner met kinderen	40,4	38,9	39,7
Met partner zonder kinderen	36,7	40,7	38,8
Alleenstaande ouder	51,0	46,7	47,7
Alleenstaand	54,2	50,6	52,7
Bij ouders	48,1	42,1	45,5
Met anderen	52,4	44,9	49,5
Werksituatie	*	*	*
Betaald werk	41,8	41,6	41,7
Huisvrouw/ -man	58,0	38,6	39,0
Student	39,1	41,4	40,2
Werkloos, arbeidsongeschikt	68,4	59,8	64,4
Gepensioneerd, anders	36,6	35,1	36,1
Inkomen	*	*	*
Laag	54,1	48,2	51,1
Midden	41,3	43,7	42,5
Hoog	37,2	38,3	37,3
Etnische afkomst			
Westers	43,6	42,6	43,1
Niet-westers	40,6	34,2	36,9
Religieus	*	*	*
Niet	46,0	45,2	45,6
Wel	38,8	37,2	38,0
Urbanisatiegraad			
Zeer laag	37,9	40,9	39,4
Laag	42,2	41,4	41,8
Matig	44,7	44,0	44,4
Hoog	43,8	42,1	42,9
Zeer hoog	46,3	40,7	43,5

* Significant verschil tussen de categorieën van de variabele ($p < 0,01$)

Beschrijving van de meest voorkomende stemmingsstoornissen, angststoornissen, middelenstoornissen en gedragsstoornissen

Stemmingsstoornissen

- **Depressieve stoornis.** Iemand voelt zich minstens twee weken achter elkaar somber of heeft geen interesse of plezier meer in allerlei zaken, en heeft daarnaast een aantal andere klachten, zoals concentratieproblemen, moeite met slapen, vermoeidheid of verlies aan energie, gevoelens van waardeloosheid en gedachten aan de dood.

- **Dysthymie.** Iemand heeft een depressieve stemming die minstens twee jaar duurt, maar die niet altijd even sterk aanwezig is. Daarnaast is sprake van minstens twee symptomen die bij een depressieve stoornis horen.

- **Bipolaire stoornis.** Iemand heeft perioden van depressieve stemmingen die worden afgewisseld met perioden van grote activiteit, drukte of opwinding. In laatstgenoemde perioden heeft hij of zij een abnormale en voortdurende uitgelaten of juist geprikkelde stemming. Kenmerken zijn onder andere een overdreven gevoel van eigenwaarde of grootheidsideeën, verminderde behoefte aan slaap, veel spraakzamer zijn dan normaal en makkelijk afgeleid zijn.

Angststoornissen

- **Paniekstoornis.** Iemand heeft aanvallen van ernstige ongefundeerde angst, die optreedt zonder dat daar directe aanleiding voor is, en die gepaard gaan met een aantal andere klachten, zoals ademnood, hartkloppingen, transpireren en angst om de controle over zichzelf te verliezen.

- **Agorafobie.** Wanneer iemand uit vrees voor een sterke angst menigten gaat mijden en situaties waar men niet snel genoeg uit weg kan komen, is er sprake van agorafobie (ook wel pleinvrees genoemd). Agorafobie kan met en zonder paniekstoornis vóórkomen.

- **Sociale fobie.** Iemand is heel bang voor bepaalde sociale situaties, vooral als daar een prestatie van deze persoon wordt verwacht. Men is bijvoorbeeld niet in staat in het openbaar te spreken. Vaak heeft men gevoelens van schaamte en angst voor afwijzing. Als het mogelijk is, probeert men de situatie te vermijden.

- **Specifieke fobie.** Iemand heeft een grote angst voor één bepaald ding, dier of situatie (bijvoorbeeld angst voor spinnen, wateroppervlakten, vliegen). De angst is zo groot zijn dat iemand daardoor in het dagelijks leven wordt beperkt.

- **Gegeneraliseerde angststoornis.** Iemand maakt zich, beduidend meer dan normaal en zonder echt duidelijke reden, langdurig vreselijk druk over algemene zaken.

Middelenstoornissen

- Alcohol- of drugsmisbruik.

Iemand gebruikt alcohol of drugs veelvuldig ondanks problemen die dat veroorzaakt, maar er is (nog) geen sprake van verslaving.

Er is sprake van alcoholmisbruik als iemand voldoet aan één van de volgende vier criteria:

- De persoon gebruikt herhaaldelijk alcohol met als gevolg dat het niet meer lukt om in belangrijke mate te voldoen aan verplichtingen op het werk, school of thuis.
- Men drinkt herhaaldelijk in situaties waarin dit fysiek gevaarlijk is (bijvoorbeeld autorijden onder invloed).
- In samenhang met het gebruik van alcohol is men in aanraking gekomen met justitie.
- De persoon gebruikt bij voortduring alcohol hoewel dit een sociaal, beroepsmatig, psychisch of lichamelijk probleem in stand houdt.

De criteria voor een diagnose drugsmisbruik zijn dezelfde als die van alcoholmisbruik. Onder drugs worden verstaan: Cannabis - Cocaine - Clubdrugs (zoals XTC en GHB) - Hallucinerende middelen (zoals LSD, mescaline, PCP, paddo's) - Opiaten (zoals heroïne en opium) - Oplos- en snuifmiddelen (lijm, benzine) - Andere drugs - Slaap- en kalmeringsmiddelen (zoals librium, valium, diazepam, oxazepam, seresta) - Stimulerende middelen (zoals amfetamine, efedrine, ritalin) - Pijnbestrijders (zoals codeïne, methadon, morfine).

- Alcohol- of drugsafhankelijkheid

Iemand gebruikt alcohol of drugs veelvuldig, en er is sprake van verslaving die zich uit in symptomen zoals meer en langer gebruiken dan men van plan was, weinig succesvolle pogingen om te minderen, en onthoudingsverschijnselen. Van alcohol- of drugsafhankelijkheid is sprake als de persoon minstens aan drie van de volgende criteria voldoet:

- Men drinkt/gebruikt vaak grotere hoeveelheden of langer dan men van plan was.
- Men wil beslist minderen of stoppen met drinken/gebruiken of heeft zonder succes geprobeerd dit te doen.
- Er wordt veel tijd gestoken in het verkrijgen van alcoholhoudende drank of drugs en in de consumptie ervan. Ook kan veel tijd nodig zijn om van de naweeën van gebruik te bekomen.
- Iemand heeft een sterke gewenning of tolerantie. Drinken of gebruiken van dezelfde hoeveelheid heeft minder effect dan eerder. Of: de persoon moet meer drinken om dronken te worden of een ander gewenst effect te bereiken.
- Bij stopzetting of onderbreking van drinken/gebruiken is er sprake van ontwenningverschijnselen, ook wel onthoudingsverschijnselen genoemd, zoals een kater. Het drinken heeft vaak tot doel om onthoudingsverschijnselen te verlichten of te voorkómen.
- De persoon offert vanwege het drinken/gebruiken sociale en beroepsmatige activiteiten en (andere) besteding van vrije tijd op.
- Iemand gaat door met drinken/gebruiken al kent men de nadelen daarvan voor het functioneren of de gezondheid.

Aandachtstekort- of gedragsstoornissen

- ADHD

ADHD, ofwel aandachtstekortstoornis met hyperactiviteit, wordt vastgesteld indien minstens zes maanden zes of meer van de volgende aandachtsproblemen aanwezig waren:

- Onvoldoende aandacht voor details of achteloos fouten maken
- Moeite om de aandacht bij taken of een spel te houden
- Niet lijken te luisteren
- Aanwijzingen niet opvolgen of opdrachten niet kunnen afmaken
- Moeite met organiseren van taken
- Vermijden of afkeer hebben van taken die langdurige geestelijke inspanning vragen
- Dingen vaak kwijtraken die nodig zijn voor taken
- Gemakkelijk afgeleid worden
- Vergeetachtig zijn bij dagelijkse bezigheden

Óf iemand heeft ADHD indien zes of meer kenmerken van hyperactiviteit of impulsiviteit gedurende minstens zes maanden aanwezig waren.

Kenmerken van hyperactiviteit zijn: onrustig bewegen; opstaan als zitten blijven verwacht wordt; rondrennen of overal op klimmen als dit ongepast is; moeilijk rustig kunnen spelen of ontspannende activiteiten uitvoeren; in de weer zijn of maar doordraven

Van impulsiviteit zijn de kenmerken: antwoorden voordat de vraag is afgemaakt, moeite met op de beurt wachten, verstoren van bezigheden van anderen

- Gedragsstoornis

Gedragsstoornis wordt beschreven als een zich herhalend en aanhoudend gedragspatroon, waarbij de grondrechten van anderen geweld wordt aangedaan of belangrijke bij de leeftijd horende sociale normen en regels worden overtreden. Een kind of adolescent heeft een gedragsstoornis als minstens drie van de hierna genoemde criteria in een jaar aanwezig waren: agressie gericht op mensen en dieren; vernieling van eigendom; leugenachtigheid of diefstal; ernstige schendingen van regels

- **Oppositieel-opstandige gedragsstoornis**

Een kind met oppositieel-opstandige gedragsstoornis heeft gedurende minimaal zes maanden een patroon van negatief, agressief en opstandig gedrag laten zien. Volgens de DSM-IV heeft een kind deze aandoening als hij of zij voldoet aan vier of meer van de volgende criteria gedurende minimaal zes maanden:

het kind is vaak driftig; maakt vaak ruzie met volwassenen; is vaak opstandig of weigert zich te voegen naar verzoeken of regels van volwassenen; ergert vaak met opzet anderen; geeft anderen vaak de schuld van eigen fouten of wangedrag; is vaak prikkelbaar en ergert zich gemakkelijk aan anderen; is vaak boos en gepikeerd; is vaak hatelijk en wraakzuchtig

- **Antisociale persoonlijkheidsstoornis**

Antisociale persoonlijkheidsstoornis wordt gekenmerkt door een diepgaand patroon van gebrek aan achting voor en schending van de rechten van anderen sinds het 15e jaar blijkend uit minstens 3 van de volgende 7 kenmerken:

- Niet in staat zich te conformeren aan de maatschappelijke norm dat men zich aan de wet moet houden, zoals blijkt uit het herhaaldelijk plegen van handelingen die een reden voor arrestatie kunnen zijn
- Oneerlijkheid, zoals blijkt uit herhaaldelijk liegen, het gebruik van valse namen of anderen bezwendelen ten behoeve van eigen voordeel of plezier
- Impulsiviteit of een onvermogen om 'vooruit te plannen'
- Prikkelbaarheid en agressiviteit, zoals blijkt uit bij herhaling tot vechtpartijen of geweldpleging komen
- Roekeloze onverschilligheid ten aanzien van eigen of andermans veiligheid
- Constante onverantwoordelijkheid, zoals blijkt uit het herhaaldelijk niet in staat zijn om werk te behouden of financiële verplichtingen na te komen
- Geen spijtgevoelens hebben, zoals blijkt uit een ongevoeligheid voor of het rationaliseren van het feit anderen gekwetst, mishandeld of bestolen te hebben

GGZ Nederland, brancheorganisatie voor de geestelijke gezondheidszorg en verslavingszorg

Piet Mondriaanlaan 50-52
3812 GV Amersfoort
Postbus 830
3800AV

T 033 460 8900
www.ggz nederland.nl